

3. Всесвітня організація з пляжного футболу. URL: <https://beachsoccer.com/rankings>.
4. Годик М.А. Физическая подготовка футболистов. М. 2006. 272 с.
5. Гончаренко Є.В. Сучасні тенденції та актуальні проблеми розвитку неолімпійських видів спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. НУФВСУ*. 2013. (27) 2. С. 35–38.
6. Губа В. П. Организация учебно-тренировочного процесса футболистов различного возраста и подготовленности: учебное пособие. М., 2012. 176 с.
7. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник. Вінниця: Планер. 2014. 616 с.
8. Николаенко В. В. Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності. автореф. дис... докт. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.01. К. НУФВСУ. 2015. 41 с.
9. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. М.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 752 с.
10. Пляжный гандбол навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. К. 2019. 85 с.
11. Пляжный футбол. Правила игры 2021/22 FIFA 135 с. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/622b84b98f486%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/622b84b98f486%20(1).pdf)
12. Сапрун С. Т., Корнієнко С. М., Кузь Ю. С. Загальна фізична підготовка футболістів на різних етапах багаторічної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2019. Вип. 9 (117). С. 71–75.
13. Футбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності. К. 2003. 106 с.
14. Футзал. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. К. 2015. 110 с.
15. Kormelink H., Seeverens T. The Dutch Coaching Notebook: The Ultimate Companion For All Ages. bfp Versand, onLi Verlag, 1997. 104 p.

References

1. Artim'juk N. (2009). Aktual'ni naprjami udoskonalennja fizichnoi i tehnicnoi pidgotovki futbolistiv na etapi pochatkovoї pidgotovki. *Problemi formuvannja zdorovogo sposobu zhittja molodi. L. LNU im. I. Franka*, 117-119.
2. Beach Soccer Association of Ukraine. URL: <https://beachsoccer.org.ua/>
3. Beach Soccer Worldwide. URL: <https://beachsoccer.com/rankings>
4. Hodyk M.A. (2006). Fyzycheskaia podhotovka futbolystov. M., Russia. 272.
5. Honcharenko Ye.V. (2013). Suchasni tendentsii ta aktualni problemy rozvytku neolimpiiskykh vydiv sportu. *Aktualni problemy fizychnoi kultury i sportu. NUFVVSU*. (27) 2, 35–38.
6. Huba V.P. (2012). Orhanyzatsiya uchebno-trenirovochnoho protsessa futbolystov razlychnoho vozrasta y podhotovlennosti: uchebnoe posobyе M., Russia. 176.
7. Kostiukevych V.M. (2014). Teorii i metodyka sportyvnoi pidhotovky (na prykladi komandnykh ihrovykh vydiv sportu). Navchalnyi posibnyk. Vinnytsia: Planer. 616.
8. Nikolaenko V.V. (2015). Sistema bagatorichnoi pidgotovki futbolistiv do dosjagnennja vishhoi sportivnoi majsternosti: Abstracts of Doctor's thesis: 24.00.01. Kyiv, Ukraine. 41.
9. Platonov V.N. (2015). Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte. Obshhaja teorija i ee prakticheskie prilozhenija. M.: Olimp. lit., Russia. Kn 2. 752.
10. Pliazhnyi handbol navchalna prohrama dlja dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil. (2019). Kyiv, Ukraine. 85.
11. Beach Soccer. Kules of the game 2021/22 FIFA 135 p. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/622b84b98f486%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/622b84b98f486%20(1).pdf)
12. Saprun S.T., Kornienko S.M., Kuz Yu.S. (2019). Zahalna fizychna pidhotovka futbolistiv na riznykh etapakh bahatorichnoi pidhotovky. *Naukovy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15 Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 9 (117), 71–75.
13. Futbol. (2003). Navchal'na prohrama dlja ditjacho-junac'kih sportivnih shkil, specializovanih ditjacho-junac'kih shkil olimpijs'kogo rezervu ta shkil vishhoi sportivnoi majsternosti. Kyiv, Ukraine. 106.
14. Futzal. (2015). Navchalna prohrama dlja dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil. Kyiv, Ukraine. 110.
15. Kormelink H., Seeverens T. (1997). The Dutch Coaching Notebook: The Ultimate Companion For All Ages. bfp Versand, onLi Verlag, 104.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).42

УДК 796.5:316.61-053.6

Кравченко Т.П.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту
Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID: 0000-0002-6041-3101

Данилко В.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
викладачка кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту
Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ В ПРОЦЕСІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан перебігу подій, ставить перед суспільством та науковцями умови, в яких системі освіти, туристичної діяльності повинно відводилася вагомий роль як ефективному засобу, що має змогу забезпечувати всебічний та гармонійний розвиток особистості, здійснювати високий виховний вплив на кожного учасника процесу. В сучасній психолого-педагогічній літературі туристична діяльність визначається як комплексний засіб всебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та вдосконаленні навколишнього середовища та самих себе в процесі цієї діяльності. А от сама соціалізація це складний та багаторівневий процес входження особистості в соціальне середовище, засвоєння, використання та подальшої трансляції соціальної інформації у вигляді установок, цінностей, соціальних ролей, властивостей та якостей особистості.

Мета дослідження – виявити можливості, обґрунтувати та довести ефективність туристичної діяльності як фактору соціалізації старших підлітків. Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи** дослідження: теоретичні (міждисциплінарний аналіз стану досліджуваної проблеми); практичні (вивчення досвіду організації туристичної діяльності учнів в школі та системі позашкільної освіти).

Результати дослідження. У сучасній системі освіти, туристичній діяльності учнів відводиться вагомий роль як ефективному засобу, що забезпечує всебічний та гармонійний розвиток особистості, та в свою чергу здійснює високий виховний ефект. У сучасній педагогічній літературі туристична діяльність визначається як комплексний засіб всебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та вдосконаленні навколишнього середовища та самих себе в процесі туристичної діяльності. **Висновок.** Проведене теоретичне дослідження дозволило відповісти на деякі актуальні питання та вирішити конкретні педагогічні завдання, але в той же час породило нові питання, на які ще потрібно дати відповідь. В ході психолого-педагогічного аналізу процесу соціалізації старших підлітків ми прийшли до висновку, що основним результатом соціалізації є готовність людини успішно адаптуватися до соціального середовища та інтегруватися в різноманітні соціальних структур, зберігаючи при цьому певний баланс ідентичності та особистісної своєрідності.

Ключові слова: соціалізація, туризм, учні, підлітки, позашкільна освіта.

Kravchenko T., Danylo V. Characteristics of socialization of older adolescents in the process of tourist activities. The current state of the course of events presents society and scientists with the conditions in which the system of education and tourism should play a significant role as an effective tool capable of ensuring the comprehensive and harmonious development of the individual, exerting a high educational influence on each participant in the process. In modern psychological and pedagogical literature, tourist activity is defined as a comprehensive means of comprehensive development of the younger generation in active learning and improvement of the environment and themselves in the process of this activity. But socialization itself is a complex and multi-level process of an individual's entry into the social environment, assimilation, use and further transmission of social information in the form of attitudes, values, social roles, properties and qualities of the individual.

The purpose of the research is to identify opportunities, justify and prove the effectiveness of tourist activities as a factor in the socialization of older teenagers. To achieve our goal, the following research **methods** were used: theoretical (interdisciplinary analysis of the state of the problem under study); practical (studying the experience of organizing students' tourist activities at school and in the extracurricular education system).

Research results. In the modern education system, students' tourist activities play an important role as an effective tool that ensures the comprehensive and harmonious development of the individual, and in turn has a high educational effect. In modern pedagogical literature, tourist activity is defined as a comprehensive means of comprehensive development of the younger generation in active learning and improvement of the environment and themselves in the process of tourist activity.

Conclusion. The conducted theoretical research made it possible to answer some urgent questions and solve specific pedagogical tasks, but at the same time it gave rise to new questions that still need to be answered. During the psychological-pedagogical analysis of the process of socialization of older teenagers, we came to the conclusion that the main result of socialization is a person's willingness to successfully adapt to the social environment and integrate into various social structures, while maintaining a certain balance of identity and personal uniqueness.

Key words: socialization, tourism, students, teenagers, extracurricular education.

Постановка проблеми. Сучасний стан перебігу подій, ставить перед суспільством та науковцями умови, в яких системі освіти, туристичної діяльності повинно відводилася вагомий роль як ефективному засобу, що має змогу забезпечувати всебічний та гармонійний розвиток особистості, здійснювати високий виховний вплив на кожного учасника процесу.

В сучасній психолого-педагогічній літературі туристична діяльність визначається як комплексний засіб всебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та вдосконаленні навколишнього середовища та самих себе в процесі цієї діяльності [4]. А от сама

соціалізація це складний та багаторівневий процес входження особистості в соціальне середовище, засвоєння, використання та подальшої трансляції соціальної інформації у вигляді установок, цінностей, соціальних ролей, властивостей та якостей особистості.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Стосовно цієї проблеми проведено значну кількість досліджень, присвячених розвитку та формуванню особистості дітей різного віку засобами туристсько-краєзнавчої діяльності Кравченко Т.П. [5], Круцевич Т.Ю. [6], Лопатинська В.В. [8], Петько Л.В. [10], Рут Є.З. [11]. В даних працях представлені теоретичні основи туристсько-краєзнавчої діяльності як комплексного засобу формування та розвитку особистості, показані співвідношення та взаємозв'язки різних видів туризму та краєзнавства, описана система туристсько-краєзнавчої діяльності закладів загальної середньої освіти. А от проблеми духовно-патріотичного та морального виховання підлітків в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності розглянуті в дослідженнях Бех І.Д. [3], Оришко С.П. [9], Сухомлинська О.В. [12]. Туризм як засіб фізичного розвитку та рекреації учнів представлений в роботах Круцевич Т.Ю. [6], Логвиненко О.Б. [7]

Але, нажалю, питання використання туристичної діяльності в процесі соціалізації старших підлітків, а також її вплив на фізичний, психоемоційний стан, соціальну адаптацію залишаються мало дослідженими, що актуалізує наше дослідження в такому формулюванні «Соціалізація старших підлітків в процесі туристичної діяльності».

Мета дослідження – виявити можливості, обґрунтувати та довести ефективність туристичної діяльності як фактору соціалізації старших підлітків.

Для досягнення поставленої мети були використані такі методи дослідження: теоретичні (міждисциплінарний аналіз стану досліджуваної проблеми); практичні (вивчення досвіду організації туристичної діяльності учнів в школі та системі позашкільної освіти).

Результати дослідження. У сучасній педагогічній літературі «соціалізація» розглядається як одна з найбільш загальних міждисциплінарних категорій, що забезпечує зв'язок педагогіки зі всією сукупністю соціальних наук [1]. Одне з найбільш загальних і дієвих в педагогічному плані визначень соціалізації запропонувала Алексєєва О.Р. [1]. Соціалізація визначається як «розвиток і саморозвиток людини в процесі засвоєння та відтворення культури спілкування, що відбувається у взаємодії людини зі стихійними ситуаціями, що направляються та цілеспрямовано створюються умовами життя на всіх вікових етапах» [2, 10].

Детально хочемо зупинитися на проблемі самого змісту соціального досвіду, оскільки саме він дозволить нам обґрунтовано оцінити результат соціалізації особистості в процесі туристичної діяльності. Отже зміст соціального досвіду в найбільш загальному вигляді можна розглядати як сукупність таких компонентів:

- інформація про світ і людину, яка на особистісному рівні проявляється як сукупність уявлень, понять, систематизованих і усвідомлених знань;
- практичних, як репродуктивних, так і творчих умінь та навичок в різноманітних видах соціально значущої діяльності та спілкуванні;
- ціннісно-сміслових орієнтації, соціальних установок, переконань, переваг та пріоритетів, що відбивають рівень самосвідомості особистості, її світосприйняття та світогляд;
- стійких моделей поведінки, що схвалена соціумом [1].

Зміст процесу соціалізації визначається зацікавленістю суспільства в тому, щоб його члени успішно оволоділи своїми ролями чоловіка або жінки, стали повноцінними суб'єктами економічного життя, створили сім'ю, були законослухняними членами суспільства.

Соціалізація є однією з головних умов розвитку особистості. Говорячи про взаємозв'язок соціалізації та розвитку, Бех І.Д. [3] зазначає, що особистість формується в процесі взаємодії дитини і суспільства, результатом якого є інтеграція дитини в культуру, що в свою чергу і виступає розвитком в повному розумінні цього слова.

Для нашого дослідження істотним є опис механізмів соціалізації. В сучасній соціальній педагогіці класифіковані та описані соціально-психологічні та соціально-педагогічні механізми соціалізації [2, 4].

Найбільш важливими соціально-педагогічними механізмами є такі:

- традиційний механізм являє собою неусвідомлене та некритичне сприйняття і засвоєння людиною норм, еталонів поведінки, поглядів, характерних для сім'ї, сусідів, друзів які не завжди відповідають суспільно схваленим стандартам;

- інституційні механізми соціалізації, що функціонує в процесі взаємодії людини з інститутами суспільства та держави;

- стилізований механізм соціалізації, що діє в рамках певної субкультури, яка впливає на людину в тій мірі, в якій групи однолітків, колеги по професії та інші люди, які є її носіями, референтні для нього;

- міжособистісний механізм соціалізації, що реалізується в процесі спілкування людини з суб'єктивно значущими для нього особами (батьки, вчителі, дорослі, друзі та ін.),

Соціалізація будь якої людини відбувається за допомогою різноманітних механізмів, проте в різних, статевікових, соціокультурних та професійних групах співвідношення впливу механізмів соціалізації різне.

Аналіз психологічних особливостей старших підлітків дозволив нам визначити соціальний досвід та вміння особистостей, які є показниками їх успішної соціалізації [2, 10].

- готовність до гармонійної, безпечної взаємодії з природним і соціальним середовищем;
- готовність до ефективного міжособистісного спілкування та взаємодії;
- соціально-моральні почуття, перш за все, соціальна відповідальність;
- ціннісно-смыслові орієнтації, що є основою свідомої та активної соціальної позиції підлітків;
- наявність стійкого та мотивованого інтересу до соціально значимих видів діяльності;
- орієнтованість на майбутнє, тобто наявність усвідомленої та осмисленої перспективи;
- здатність до адекватної самооцінки та до об'єктивного оцінювання дій своїх товаришів;
- здатність і готовність до самовизначення та самореалізації.

У сучасній системі освіти, туристичній діяльності учнів відводиться вагомий роль як ефективному засобу, що забезпечує всебічний та гармонійний розвиток особистості, та в свою чергу здійснює високий виховний ефект.

У сучасній педагогічній літературі туристична діяльність визначається як комплексний засіб всебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та вдосконаленні навколишнього середовища та самих себе в процесі туристичної діяльності [8, 10, 11].

Основним видом туристичної діяльності є подорож у всьому різноманітті його форм - від туристичної прогулянки або екскурсії, що триває кілька годин, до багатоденного походу або науково-дослідної експедиції.

Специфіка взаємодії людини з навколишнім середовищем в умовах подорожі створює умови для інтелектуального, емоційного, естетичного, морального та фізичного розвитку особистості, що є необхідною умовою успішної соціалізації кожної особистості [5].

Для успішної реалізації соціалізуючого потенціалу туристичної діяльності необхідний її психолого-педагогічний аналіз з урахуванням вікових, фізичних, психологічних особливостей тих дітей, які беруть у ній участь.

Ефективність соціалізації буде залежати від того, наскільки в процесі туристичної діяльності будуть враховані основні ланки перетворення суспільних відносин в компоненти внутрішньої структури особистості.

Для того щоб безпечно взаємодіяти з природним середовищем, людина повинна володіти відповідною готовністю [4, 9, 10]. Готовність до безпечної взаємодії з природним середовищем включає наступні компоненти:

- когнітивний (знання специфіки природних умов, з якими доводиться взаємодіяти, основ виживання та самопорятунку);
- емоційно-ціннісний (воля до життя, прагнення до подолання труднощів, а також певний рівень екологічної культури, що визначає ставлення людини до природи як до цінності);
- практичний (навички практичного виживання, фізична, технічна та тактична підготовленість);
- організаційно-матеріальний (наявність відповідного спорядження, матеріального забезпечення, правильна організація індивідуальної та групової діяльності).

Також в процесі туристичної діяльності необхідно створювати ситуації морального вибору, за який підліток несе відповідальність. Від цього вибору залежить його статус в групі, оцінка з боку референтного оточення і самооцінка.

Все вищевикладене дозволяє припустити ряд педагогічних умов, при яких соціалізуючий потенціал туристичної діяльності буде реалізований максимально. Ці умови такі:

- а) суб'єкт-суб'єктні взаємини педагогів та підлітків в процесі туристичної діяльності;
- б) різноманітність способів включення підлітків в процес туристичної діяльності, що відповідає їх інтересам, віковим особливостям та здібностям;
- в) створення можливостей для самореалізації та самоствердження підлітків в процесі туристичної діяльності;
- г) створення ситуацій, що стимулюють прояв підлітками свідомої дисципліни, взаємодопомоги та взаєморозуміння, розумної ініціативи та обґрунтованої вимогливості один до одного.

При дотриманні даних педагогічних умов соціалізуючий потенціал туристичної діяльності може бути реалізований в повній мірі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене теоретичне дослідження дозволило відповісти на деякі актуальні питання та вирішити конкретні педагогічні завдання, але в той же час породило нові питання, на які ще потрібно дати відповідь. В ході психолого-педагогічного аналізу процесу соціалізації старших підлітків ми прийшли до висновку, що основним результатом соціалізації є готовність людини успішно адаптуватися до соціального середовища та інтегруватися

в різноманітні соціальних структур, зберігаючи при цьому певний баланс ідентичності та особистісної своєрідності.

Найбільш значущими якостями особистості в підлітковому віці, є показниками соціалізованості: – сформованість почуття соціальної відповідальності, а також ціннісно-сміслових орієнтації, що є основою для свідомої та активної соціальної позиції підлітків; – готовність до ефективного міжособистісного спілкування; – здатність до адекватної самооцінки.

Список використаних джерел

1. Алексеева О. Р. Соціалізація підлітків на основі художньо-естетичних традицій етнокультурної спільноти Донбасу: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 ДЗ "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". Луганськ, 2011. 20 с.
2. Аніщенко А.П. Педагогічні умови соціалізації старшокласників у територіальній громаді: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05; Луган. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2010. 20 с.
3. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с.
4. Зимівець Н. В. Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2008. 20 с
5. Кравченко Т. П. Формування ціннісного ставлення у старших підлітків до власного здоров'я. "Педагогіка в Україні и за рубежом" (г. Харьков, 28-29 ноября 2014 г.). Херсон : Издательский дом "Гельветика", 2014.
6. Круцевич Т. Ю. Оптимізація рухової активності дітей старшого дошкільного віку в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності. *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. 2008. С. 88-90.
7. Логвиненко О.Б. Виховання фізичної культури учнів 5-9 класів у позакласній діяльності загальноосвітньої школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2004. 20 с.
8. Лопатинська В.В. Зміст і форми формування гуманістичних цінностей підлітків засобами туристсько-краєзнавчої діяльності. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2004. № 5. С. 44-52.
9. Оришко С. П. Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Т., 2010. 20 с.
10. Петько Л.В. Стимулювання соціально-комунікативної активності підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2007. 20 с.
11. Рут Є. З. Організаційно-методичні основи туристично-краєзнавчої діяльності в школі та її вплив на організм школярів : дис... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02; Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2004. 332 с.
12. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. К. : Добро, 2006. 44 с.

References

1. Aleksieieva O. R. (2011). Sotsializatsiia pidlitkiv na osnovi khudozhno-estetychnykh tradytsii etnokulturnoi spilnoty Donbasu: *Abstracts of Candidate's thesis* : 13.00.05. Luhansk, Ukraine. 20.
2. Anishchenko A.P. (2010). Pedahohichni umovy sotsializatsii starshoklasnykiv u terytorialnii hromadi: *Abstracts of Candidate's thesis*: 13.00.05. Luhansk, Ukraine. 20.
3. Bekh I. D. (2012). Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku : navch. posib. K. : Akademvydav, Ukraine. 256.
4. Zymivets N. V. (2008). Sotsialno-pedahohichni tekhnolohii formuvannia vidpovidalnoho stavlennia do zdorovia v uchnivskoi molodi: *Abstracts of Candidate's thesis*: 13.00.05. Luhansk, Ukraine. 20.
5. Kravchenko T. P. (2014). Formuvannia tsinnisnoho stavlennia u starshykh pidlitkiv do vlasnoho zdorovia. *Pedahohyka v Ukrayne i za rubezhom* (Kharkov, 28-29 noiabria 2014). Kherson : Yzdatelskyi dom "Helvetyka", Ukraine.
6. Krutsevych T. Yu. (2008). Optyimizatsiia rukhovoii aktyvnosti ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi turystsko-kraieznavchoi diialnosti. *Humanitarnyi visnyk DVNZ Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, 88-90.
7. Lohvynenko O.B. (2004). Vykhovannia fizychnoi kultury uchniv 5-9 klasiv u pozaklasnii diialnosti zahalnoosvitnoi shkoly: *Abstracts of Candidate's thesis*: 13.00.07. Luhansk, Ukraine. 20.
8. Lopatynska V.V. (2004). Zmist i formy formuvannia humanistychnykh tsinnosteii pidlitkiv zasobamy turystsko-kraieznavchoi diialnosti. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohika*, 5, 44-52.
9. Oryshko S. P. (2010). Patriotychne vykhovannia starshoklasnykiv u protsesi turystsko-kraieznavchoi diialnosti zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: *Abstracts of Candidate's thesis*: 13.00.07; Ternopil, Ukraine. 20.
10. Petko L.V. (2007). Stymulivannia sotsialno-komunikatyvnoi aktyvnosti pidlitkiv u protsesi turystsko-kraieznavchoi diialnosti": *Abstracts of Candidate's thesis*: 13.00.07. Kyiv, Ukraine. 20.
11. Rut Ye. Z. (2004). Orhanizatsiino-metodychni osnovy turystychno-kraieznavchoi diialnosti v shkoli ta yii vplyv na orhanizm shkolariv: Doctor's thesis: 24.00.02. Ivano-Frankivsk, Ukraine. 332.

12. Sukhomlynska O. V. (2006). Dukhovno-moralne vykhovannia molodi": zahalni tendentsii y individualnyi poshuk. K.: Dobro, Ukraine. 44.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).43

УДК 796.092

Лаврентьєв О.М.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я,
Державного податкового університету, м. Ірпінь
ORCID: 0000-0002-6960-0237

Сергієнко Ю.П.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я,
Державного податкового університету, м. Ірпінь
ORCID: 0000-0003-1019-6513

Антоненко С.А.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я,
Державного податкового університету, м. Ірпінь
ORCID: 0000-0001-7987-9035

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СПОРТСМЕНІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ У СПОРТИВНОМУ САМБО

У системі підготовки спортсменів будь-якої спортивної кваліфікації важливе місце посідає фізична підготовка. Яка протягом спортивного календаря кваліфікується великим об'ємом, високою інтенсивністю і психічною напруженістю тренувальних і змагальних навантажень. Ці чинники нерідко ставлять спортсмена в екстремальні умови, вимагаючи мобілізації всіх його духовних і фізичних сил. Тому в цей час виникає необхідність в поліпшенні системи спортивного тренування та чіткого розподілення навантаження серед перехідним, підготовчим та змагальними періодами підготовки. **Мета роботи:** формування фізичного навантаження у групі спортивного вдосконалення під час першого навчально-тренувального збору до Чемпіонату Світу. Визначити особливості побудови тренувального процесу під час підготовчого періоду. **Методологія. Методи дослідження:** теоретичний аналіз науково-методичної літератури, аналіз власного професійного тренерського досвіду. Проходило педагогічне спостереження за процесом тренування та підготовки в боротьбі самбо на навчально-тренувальному зборі. Проводилось обговорення програми з тренувань з спортсменами, також відбувався аналіз та узагальнення власного досвіду та досвіду інших тренерів, що дало змогу сформуванню основні рекомендації формування функціональної готовності спортсмена до змагань. **Наукова новизна.** Направлена на розвиток та удосконалення тренувального процесу у спортивному самбо, що можуть бути використані для планування спортивної підготовки в самбо до найвищих кваліфікаційних змагань, яке визначає можливість досягнення максимальних результатів; дозволить сформувати тренувальне навантаження, як на етапі початкової підготовки та в подальшому у спортивній діяльності; формування спортивної підготовленості засобами загальної та спеціальної фізичної підготовки за рівнем техніко-тактичними вмінням та психологічним станом. **Висновки.** Практика підготовки спортсменів високого класу у багатьох видах спорту свідчить про доцільність планування поглибленої спеціалізації за 2-3 роки до початку етапу максимальної реалізації їх можливостей. Це створює об'єктивні передумови для найефективнішої спортивної підготовки з подальшою трансформацією можливостей у високі результати. Тому дуже актуальним є питання визначення оптимальних вікових меж, які відповідають періоду високих спортивних досягнень у самбо.

Ключові слова: самбо, підготовка, навчально-тренувальний збір, група спортивного вдосконалення, розпорядок дня, спортсмен.

Lavrentiev O., Sergienko Y., Antonenko S. Organization of the training process for athletes with high qualifications in sports sambo. In the system of training athletes of any sports qualification, physical training occupies an important place. Which during the sports calendar is qualified by a large volume, high intensity and mental tension of training and competition loads. These factors often put the athlete in extreme conditions, requiring the mobilization of all his spiritual and physical forces. Therefore, at this time there is a need to improve the system of sports training and a clear distribution of the load among transitional, preparatory and competitive periods of training. **Purpose:** formation of physical load in the sports improvement group during the first training camp for the World Championship.